Khatkina, 2013 – Khatkina M. O. Veseli uroky bezpeky dlia slukhnianykh khlopchykiv ta divchatok / Khatkina M. O.– Donetsk : TOV «VKF «BAO», 2013. – 48 s.

УДК 371.134

Тетяна Носаченко

ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ТВОРЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА ЗАСОБАМИ СУЧАСНИХ ХУДОЖНІХ ТЕХНІК

В умовах модернізації сучасної системи вищої мистецької освіти особливої актуальності набувають питання підвищення рівня професійної компетентності студентів мистецького профілю. У процесі фахової підготовки студенти не тільки вчаться використовувати на практиці інноваційні та ефективні методики навчання, розвитку й виховання учнів, але й реалізовують свій творчий потенціал художника.

У статті розкривається сутність художньо-творчої компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва, висвітлюються шляхи її формування в процесі вивчення сучасних нетрадиційних технік і матеріалів образотворення.

Ключові слова: *компетентність, мистецька освіта, образотворче мистецтво, художньо-творча компетентність, майбутній учитель, художні техніки.*

В условиях модернизации современной системы высшего художественного образования особую актуальность приобретают вопросы повышения уровня профессиональной компетентности студентов художественного профиля. В процессе профессиональной подготовки студенты не только учатся использовать на практике инновационные и эффективные методики обучения, развития и воспитания учащихся, но и реализуют свой творческий потенциал художника. В статье раскрывается сущность художественно-творческой компетентности будущих учителей изобразительного искусства, освещаются пути ее формирования в процессе изучения современных нетрадиционных техник и материалов создания образов.

Ключевые слова: *компетентность, художественное образование, изобразительное искусство, художественно-творческая компетентность, будущий учитель, художественные техники.*

In terms of contemporary modernization of higher art education of particular relevance to the issues raising the professional competence of students of art profile. In the course of professional training students not only learn in practice innovative and effective teaching methods, development and education of students, but also realize the creative potential of the artist.

This direction of professional training activates the creative thinking of the future teacher expanding range of professional functions as a carrier artistic culture and artistic values, enriching the artistic and aesthetic experience. Active implementation of creative ideas teacher-artist in various forms of fine art, demonstrating the results of his work has a great motivational influence on students, making it a role model, an authoritative representative of the artistic world view.

Artistic and creative competence of future teachers of art is now regarded as the ability to design original content and form of artistic creation as the ability to put on a high artistic level plan in modern techniques and materials and to realize their educational potential in professional educational activity.

The article reveals the essence of artistic and creative competence of future teachers of fine arts, highlights ways its formation in the study of modern unconventional techniques and materials create an image. So consider appropriate in parallel with the study of traditional artistic disciplines (painting, drawing, composition, decorative arts, design and artistic design) inclusion in the educational process of students' artistic profile innovative kinds of art techniques and materials that will embody the traditional bases of national art in modern creative works of art. Introduction of modern techniques

allows students to achieve the highest level of professionalism forms the willingness to perform professional activities on the basis of creative thinking and diverse artistic skills.

Artistic and creative competence is an essential component of professional readiness of students for future educational activities and its high level - a necessary condition for the development of the professional capacity of the artist-teacher.

Keywords: *competence, art education, art, artistic, creative expertise, future teacher, art techniques.*

Постановка проблеми. Вирішення завдань вищої педагогічної школи, окреслених у «Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року», вимагає модернізації освітнього процесу на засадах компетентнісного підходу та підвищення якості професіоналізму майбутнього фахівця. Система підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва потребує змін, розвитку та вдосконалення, що передбачають забезпечення інноваційних підходів до організації мистецької освіти, забезпечення умов для підвищення рівня їх художньо-творчої компетентності.

Компетентнісно орієнтована освіта синтезує у своїй структурі методологічні здобутки та напрацювання системно-діяльнісного, особистісно орієнтованого, синергентичного та інших підходів, проголошуючи основним пріоритетом діяльності сучасної вищої школи формування компетентного спеціаліста.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема формування предметних компетентностей майбутніх учителів постає в наукових дослідженнях на ґрунті формування професійної компетентності майбутніх фахівців. Різні аспекти цієї проблеми висвітлено у працях фундаторів компетентнісного підходу – В. Байденка, Е. Зеєра, І. Зимньої, Л. Кондрашової, О. Локшиної, О. Пометун, О. Савченко, А. Хуторського та інших. Роботами цих вчених створено методологічне підґрунтя для розв'язання питань формування предметних компетентностей сучасних студентів за певними напрямами підготовки. Окремі складові професійної підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва вивчають К. Джеджера, Л. Кондратьєва, А. Пасічний, Л. Покровщук, В. Орлов, Е. Помиткін, Н. Резніченко, А. Терентєв, С. Хаєнко та інші. Теоретичні підходи в галузі психології та методики навчання мистецтву в системі художньої освіти розкриті в працях дослідників, в яких освіта, виховання і розвиток професійних здібностей і якостей особистості розглядаються в цілісній системі художньої освіти та естетичного виховання (Т. Бакланов, І. Вєтров, Л. Єршов, С. Ігнатьєв, Т. Комаров, Н. Ростовцев, Н. Сокольнікова, О. Шорохов, Г. Шевченко та інші). Ці дослідження відображають широкий спектр підходів до розкриття сутності естетичного виховання, художньої творчості, творчих здібностей особистості, проблем, пов'язаних з пошуком оптимальних засобів і методів формування естетичної культури людини, шляхів наповнення естетичним змістом цілісного процесу навчання.

Дослідження професіоналізму педагогів мистецького профілю є предметом чисельних розвідок науковців з мистецької педагогіки (Л. Басанець, О. Данилюк, О. Кайдановська, А. Козир, С. Коновець, А. Марченко, Н. Миропольська, О. Музика, Г. Падалка, О. Піддубна, Л. Плазовська, О. Рудницька Г. Сотська, М. Стась, Т. Стрітьєвич, В. Щербина). Однак, незважаючи на значний доробок з теоретико-методологічних аспектів мистецької освіти, проблема формування художньо-творчої компетентності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва, як здатності до креативної творчості й естетичного сприйняття дійсності, залишається мало дослідженою. Художньо-творча компетентність майбутнього вчителя мистецтва розглядається сьогодні як здатність спроектувати оригінальний зміст і форму мистецького твору, як уміння втілити на високому художньому рівні задум в сучасних техніках і матеріалах та реалізувати свій педагогічний потенціал в професійній освітньо-виховній діяльності. Тому вважаємо доцільним паралельно з вивченням традиційних мистецьких дисциплін (живопис, рисунок, композиція, декоративно-прикладне мистецтво, дизайн та художнє конструювання) включення в освітній процес студентів мистецького профілю інноваційних видів, художніх технік та матеріалів, які дозволять втілювати традиційні основи вітчизняного мистецтва в сучасних креативних художніх творах.

Метою статті є визначення сутності художньо-творчої компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва, висвітлення шляхів її формування в умовах вищого навчального закладу**.**

Виклад основного матеріалу. Вчені вважають, що майбутній учитель образотворчого мистецтва повинен бути готовим до навчання учнів образотворчої грамоти на рівні сучасних технологій навчання. В процесі професійної підготовки студенти не тільки вчаться використовувати на практиці інноваційні та ефективні методики навчання, розвитку й виховання учнів, але й реалізовують свій творчий потенціал художника. Таке спрямування фахової підготовки активізує творче мислення майбутнього вчителя, розширює спектр професійних функцій як носія мистецької культури та художніх цінностей, збагачує художньо-естетичний досвід. Активне втілення творчих задумів учителя-художника у різних видах образотворчого мистецтва, демонстрування результатів своєї творчості має великий мотиваційний вплив на школярів, робить його взірцем для наслідування, авторитетним представником художньої картини світу.

Потреба в постійному підвищенні у студентів рівня художньо-творчої компетентності актуалізується у процесі авторських виставок, тематичних та підсумкових переглядів творчих робіт, що засвідчують престиж майбутньої професії, сприяють культивуванню позитивного іміджу вчителя образотворчого мистецтва. Отже професіоналізм майбутнього вчителя образотворчого мистецтва в повній мірі

забезпечується сформованими компонентами художньо-творчої компетентності.

У енциклопедичних словниках компетентність тлумачиться як особистісна здатність виконувати конструктивну діяльність, спрямовану на виконання інформаційних, комунікативних, соціальних та самоосвітніх функцій. Тому в структурі професійної готовності майбутніх учителів образотворчого мистецтва виокремлюються відповідні компетентності, серед яких художньо-творча займає провідне місце.

У психолого-педагогічному аспекті поняття «компетентність» розглядається як професіоналізм, набута здатність до компетентного виконання професійних функціональних обов'язків, досягнутий високий рівень майстерності в певній галузі. Тобто професійна компетентність фахівця об'єднує його теоретичну і практичну готовність до здійснення певного виду діяльності.

Професійна компетентність майбутніх учителів образотворчого мистецтва містить художньо-педагогічну спрямованість майбутнього професіонала (мотиви, прагнення до художньо-педагогічної діяльності), синтез компетенцій в галузі творення художнього образу, мови образотворчого мистецтва, оволодіння технологіями навчання художньо-творчої діяльності, професійно значущі якості та властивості (художньо-творчі здібності, організаційні здібності тощо). Предметні компетентності майбутніх учителів мистецького профілю є складником професійної компетентності й розуміються як інтегровано-цілісна властивість, що характеризується педагогічно-мистецькою метою та мотивами, наявністю стійкої системи спеціальних фахових знань, відповідних умінь та навичок, мистецькими здібностями та педагогічною спрямованістю.

Професійна компетентність – це якість діяльності фахівця, що спрямована на ефективне вирішення освітньо-виховних проблем, які виникають у процесі педагогічної діяльності. Вона залежить від кваліфікації вчителя, від загальнокультурних цінностей, від володіння сучасними освітніми технологіями та технологіями педагогічного впливу, від життєвого досвіду педагога та його постійного саморозвитку.

Останнім часом у науково-методичних дослідженнях мистецьку освіту називають художньою педагогікою, а вчителя образотворчого мистецтва – художником-педагогом. У межах зазначених досліджень велика увага приділяється визначенню понять художньо-естетична та художня компетентності майбутнього вчителя образотворчого мистецтва. Художньо-естетична компетентність визначається вченими як система знань (культурно-історичні та художньо-естетичні) умінь та навичок (аналіз, художньо-естетичне сприймання, розуміння єдності змісту і форми, інтерпретація творів мистецтва) та здатність практичної реалізації художньо-естетичного потенціалу у створення неповторного художнього твору [*Ревенко, 2007: с. 143*].

Фахова компетентність майбутнього вчителя образотворчого мистецтва розуміється як майстерність у виконанні професійних функцій, пов'язаних зі здатністю до професійної педагогічної й художньої діяльності. Така здатність є одним із основних компонентів кваліфікаційної характеристики бакалавра вищого навчального закладу мистецького профілю, який володіє багажем знань з образотворчого мистецтва, художніми уміннями і навичками та готовністю їх застосування на практиці. Йдеться про художньо-творчу компетентність, компонентами якої є креативна грамотність, художні здібності та вміння, готовність до творчого здійснення професійної діяльності. Художньо-творча компетентність для вчителя образотворчого мистецтва є інтегральним поняттям, оскільки об'єднує педагогічні і художньо-творчі здібності, що забезпечують виконання професійно-творчих завдань педагогічної діяльності.

З огляду на зазначене, у процесі вивчення мистецьких дисциплін (живопис, декоративно-прикладне мистецтво, дизайн та художнє конструювання, художня праця, пластика малих форм, мистецтво регіону) студентам пропонується вивчення нетрадиційних технік образотворення, які дозволяють втілювати традиційні основи вітчизняного мистецтва в сучасних креативних художніх творах. Ознайомлення з сучасними техніками малярства, обробки паперу, тканини й глини, вивчення таких технік як пастозний живопис, скраббукінг, скульптурний текстиль, вовняний живопис та багато інших дозволяє студентам досягти найвищого рівня розвитку професіоналізму, формує готовність здійснювати професійну діяльність на засадах креативного мислення та різнопланової художньої майстерності.

Рівень творчої компетентності майбутніх учителів образотворчого мистецтва залежить від сформованості їх художньо-творчих уподобань і здібностей, високого рівня володіння теорією формотворення, образною мовою пластичних мистецтв, основами методики креативної творчості й засобами сучасних художніх матеріалів та технологій.

Впровадження в освітній процес сучасних видів і мистецьких технік спрямоване на формування у студентів здатності до генерування ідей, розвитку фантазії, забезпечення творчого процесу. Творчий процес вчителя-художника включає етап підготовки, виникнення ідеї, натхнення та виконання творчого задуму. Такий підхід сприяє формуванню художньо-творчої компетентності, спрямованої на успішне виконання творчих завдань, ефективність естетичного виховання й художнього розвитку учнів, удосконалення художньої майстерності володіння мовою образотворчого мистецтва та різними техніками і матеріалами образотворення.

Художньо-творчу компетентність учені визначають як універсальну особистісну характеристику вчителя-художника, який дотримується законів побудови твору, грамотно застосовує основні засоби

й прийоми його гармонізації та прагне постійно вдосконалювати свою майстерність [*Ревенко, 2007: с. 140*].

Основою художньо-творчої діяльності вважаємо композиційну діяльність, що базується на знаннях основ образотворчій грамоти та сформованих уміннях гармонізувати художню форму. Адже, як вважає Є. Шорохов, знання законів композиції, прийомів і правил відображення дійсності, дають змогу аналізувати та глибоко розуміти твори мистецтва, що відіграє значну роль у розвитку творчих здібностей студентів, підготовці їх до самостійної творчої та педагогічної роботи [*Шорохов, 1979*].

Як зазначають вчені, діяльність педагога у навчанні композиції визначена метою, змістом і закономірностями освітнього процесу, характером організації пізнавальної та предметно-практичної діяльності в галузі композиції. Композиційні уміння – це інтелектуальні художні дії, що відображають спроможність художника використовувати знання з композиції під час створення художнього твору [*Кайдановська, 2002: с. 54*].

Процес формування композиційних умінь відбувається через включення студента у композиційну практичну діяльність (виконання вправ, головним фактором яких є конкретні спеціальні художні вміння). Цей процес передбачає сприймання, розуміння і засвоєння знань з теорії композиції, необхідних для виконання композиційних вправ. В. Щербина визначає поняття «композиційні вправи» як метод навчання композиції, що розкриває дидактично спрямовану систему спеціальних дій залежно від цілей композиційної діяльності [*Щербина, 1999: с. 100*].

Зупинимося на окремих художніх техніках, які пропонуємо використовувати у процесі фахової підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва як ефективного засобу формування їх художньо-творчої компетентності. На заняттях з художньої праці студенти проектують художні твори у нових техніках і матеріалах, таких як point-to-point, кінусайга, декупаж, розпис на склі тощо.

Техніка традиційного точкового розпису зустрічається в стародавній культурі різних народів. Першими точковий розпис використовували аборигени австралійського континенту. Зустрічається розпис у техніці point-to-point в скульптурах, рельєфах, фресках та зображеннях людей з художнім оздобленням одягу у народів Індії та Персії. Сьогодні розпис набуває великої популярності.

Назва «Point-to-point» походить від основного художнього засобу розпису – крапки. Розпис можна виконувати на склі, глині, шкірі, дереві та інших поверхнях. Техніка розпису дає змогу перетворити простий предмет на справжній твір мистецтва. Заняття цією технікою потребує творчої фантазії, терпіння, акуратності, наполегливості.

У розписі point-to-point важливо дотримуватися гармонійного поєднання кольорів, застосовувати розміри крапочок як основного засобу

створення орнаменту. Відповідно до задуму, у поєднанні кольорів використовується контраст, тепла чи холодна гама, монохромний живопис. Розпис виконують контурами або акриловими фарбами в тюбиках з подовженими носиками різних розмірів, які дають змогу наносити крапочки різних розмірів.

Ознайомлення студентів з рідкісним жанром кінусайги, як техніки мозаїчної аплікації, активізує творчу допитливість та справляє незабутнє враження.

Кінусайга – це мозаїка на дереві з клаптиків кольорових тканин, яка виникла як синтез декількох технік: аплікації, клаптикових картин, мозаїки, різьблення по дереву. Для створення картини в техніці кінусайги дотримуються такої послідовності:

– створення ескізу малюнка на папері, виконання у кольорі, нумерація кожного фрагменту;

– перенесення зображення на дерев'яну поверхню з нумерацією фрагментів;

– прорізування у дереві жолобків-канавок (до 2 мм) по лініях малюнка;

– вирізування фрагментів зображення відповідного кольору та розміщення на робочій поверхні роботи (кожен фрагмент з тканини повинен вирізуватися більшим по контуру приблизно на 2 мм);

– наклеювання клаптиків з наступним заправлянням в канавки країв тканини.

На практичних заняттях з вивчення техніки кінусайги для основи панно замість дерева можна використовувати пінопласт, який значно спрощує процес виконання роботи і більш доступний.

Щоб зробити картину в техніці кінусайги, потрібно підготувати шматок пінопласту завтовшки не менше 1 см, тканину (клаптики) відповідних кольорів (вона не повинна розтягуватися, повинна бути досить тонкою, а краї не повинні обсипатися), ножиці, макетний ніж (канцелярський ніж або скальпель), інструмент для заправки тканини в пінопласт (підійде дерев'яна тоненька паличка), ескіз малюнка. Завершальним етапом роботи буде оформлення панно в раму. Як варіант оформлення можна зробити окантовку за допомогою тканини або широкої стрічки, закріпленої декоративними кнопками.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Фахова підготовка майбутніх учителів мистецького профілю спрямована на реалізацію їх художніх здібностей, композиційного мислення, уяви та фантазії, набуття досвіду професійної діяльності й вироблення потреби у постійній самореалізації, професійному і духовному самовдосконаленні. Художньо-творча компетентність – це здатність реалізовувати у різних видах образотворчого мистецтва оригінальні ідеї на основі володіння засобами образотворчої грамоти й композиції, художніх технік і матеріалів.

Художньо-творча компетентність є невід'ємним компонентом професійної готовності студентів до майбутньої педагогічної діяльності, а її високий рівень – необхідною умовою розвитку професійного потенціалу художника-педагога. Подальших розвідок потребує методологія формування художньо-творчої компетентності в теоретичному та практичному аспектах.

ЛІТЕРАТУРА

Кайдановська, 2002 – Кайдановська О. О. Методичні особливості вивчення курсу «Основи композиції» у вищих навчальних закладах / О. О. Кайдановська // Педагогічний процес : теорія і практика : зб. наук. праць. – К. : ПП «ЕКМО», 2002. – Вип. 2. – С. 51-55.

Ревенко, 2007 – Ревенко І. В. Художньо-естетична компетентність учителя як показник його професійної культури [Текст] / І. В. Ревенко // Мистецтво і освіта. – 2007. – № 3. – С. 139-146.

Шорохов, 1979 – Шорохов Е. В. Основы композиции / Е. В. Шорохов. – М. : Просвещение, 1979. – 233 с.

Щербина, 1999 – Щербина В. Г. Система композиционных упражнений в содержании подготовки будущих учителей изобразительного искусства : дис. ... кан. пед. наук : 13.00.04 / В. Г. Щербина. – Кривой Рог, 1999. – 228 с.

REFERENCES

Kajdanovska, 2002 – Kajdanovska O. O. Metodychni osoblyvosti vyvchennya kursu «Osnovy` kompozyciyi» u vyshhyh navchalnyx zakladax / O. O. Kajdanovska // Pedagogichny`j proces : teoriya i praktyka : zb. nauk. pracz. – K. : PP «EKMO», 2002. – Vy`p. 2. – S. 51-55.

Revenko, 2007 – Revenko I. V. Xudozhn`o-estety`chna kompetentnist uchytelya yak pokazny`k jogo profesijnoyi kultury [Tekst] / I. V. Revenko // My`stecztvo i osvita. – 2007. – № 3. – S. 139-146.

Shoroxov, 1979 – Shoroxov E. V. Osnovy kompozycii / E. V. Shoroxov. – M. : Prosveshheny`e, 1979. – 233 s.

Shherbyna, 1999 – Shherby`na V. G. Sy`stema kompozycyonnyx uprazhnenyj v soderzhanyy podgotovky budushhyh uchy`telej y`zobrazy`tel`nogo y`skusstva : dys. ... kan. ped. nauk : 13.00.04 / V. G. Shherbyna. – Kry`voj Rog, 1999. – 228 s.

УДК 378.011.3-051:373.3

Наталія Опанасенко

ФОРМИ І МЕТОДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У статті розкривається питання професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи в контексті сучасних змін в освіті. Поряд з традиційними підходами до вивчення педагогічних дисциплін запропоновано використання інтерактивних форм і методів навчання. Зазначається, що інтерактивне навчання сприяє побудові навчального процесу таким чином, що він проходить в умовах постійної активної взаємодії всіх студентів. На прикладі курсів «Дидактика», «Теорія та методика виховання» розглядаються фронтальна, кооперативна, індивідуальна (самостійна) робота, діалогічні методи, ситуативного моделювання (імітаційні ігри). Наводяться приклади тем з навчальних дисциплін та форми і методи, за допомогою яких вони вивчаються. Доводиться думка про те, що використовуючи різні методи, форми навчання в процесі вивчення педагогічних дисциплін, активізується процес засвоєння знань, надається йому творчий характер, будується робота студентів на співпраці, взаємонавчанні, що сприяє формуванню професіоналізму, вияву їх індивідуальних можливостей і здібностей до педагогічної роботи.

Ключові слова: *професійна підготовка, інтерактивне навчання, інтерактивні форми і методи навчання, навчальний процес, майбутні вчителі початкової школи, педагогічні*